

УДК 338.339

В.В. Ченцов, Л.С. Бакуменко, Г.В. Воронцова
ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ТРАНЗИТНИХ ПЕРЕМІЩЕНЬ –
СУТТЄВИЙ МЕТОД ПОСИЛЕННЯ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано сучасні методи контролю за переміщенням товарів і заходи гарантування сплати митних платежів як один з основних методів посилення митної безпеки України.

Ключові слова: митна безпека, контроль за переміщенням, гарантія сплати, перевезення товарів, транзитні перевезення.

Chentcov V.V., Bakumenko L.S., Vorontcova G.V. State control transit movements – essentially method of enhancing safety Ukraine.

Annotation. Modern methods of control over the movement of goods and measures to guarantee payment of customs duties, as one of the main methods of strengthening customs security of Ukraine.

Key words: customs security, movement control, guarantee payments, shipping goods transit.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна зацікавлена в розвитку транзитного потенціалу. Проте збільшення транзитних перевезень надасть змогу, з одного боку, отримувати компенсації за користування автомобільними, залізничними та водними шляхами України та прибутки від реалізації послуг, а з іншого – загострить проблему забезпечення захисту економічних інтересів держави. Тому одна з функцій органів доходів і зборів полягає в реалізації фіскальної функції, наповненні бюджету за статтями (податки і платежі на імпорتنі товари), забезпеченні захисту національного виробника від недоброякісної конкуренції шляхом унеможливлення зниження цих платежів через несанкціоновану зміну митного режиму «імпорт» на режим «транзит».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досить великі обсяги вантажів (124893,9 тис. тон лише за 2012 рік) переміщуються територією України, і тому потрібна специфічна і технологічно відпрацьована процедура постійного моніторингу їх стану, для того щоб митні недобори та збитки від їх неправильного використання були мінімальними.

Теоретичне та практичне значення означеної проблеми полягає в необхідності, по-перше, у вирішенні завдань, що поставлені Урядом перед Міністерством доходів та зборів України; по-друге – у потребі спільних науково-практичних розробок з податкових і митних питань щодо виконання зобов'язань фізичними та юридичними особами під час здійснення митних процедур.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питанням розробки і забезпечення митної безпеки за окремими видами та формами і критеріями її забезпечення присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників Л.Абалкіна, Д.Адамса, Б.Андрюшківа, О.Амоші, А.Архіпова, О.Белова, П.Боулдера, А.Вестінга, О.Власюка, Є.Гармаша, В.П.Горбуліна, А.Городецького, Е.Гудвіна, Б.Данилишина, М.Долішнього, С.Дурнхама, Я.Жаліла, В.Зацарного, Д.Зеркалова, В.Кабле, В.Ковальова, В.Кузнецова, Е.Лібанової, В.Ліпкана, В.Науменка, О.Новікової, С.Пирожкова, О.Русака, С.Ткачука, В.Трегобчука, М.Фашевського, В.Ярочкіна та інших.

Формулювання цілей статті. Мета статті – аналіз ефективності сучасних методів контролю за переміщенням транзитних товарів і заходів гарантування сплати митних платежів як шляхів посилення митної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Україна та її населення роками виробляли особливий тип мислення – транзитний. Перебуваючи на перехресті торгових шляхів, українці віками вважали ці шляхи своїм основним ресурсом. Не земля, не ліси, не степи, не водні артерії чи море, а саме контроль торгових шляхів і торгових потоків визначав формування характеру українців [4]. Транзит товарів, збільшення товарного потоку, обігу капіталу для країн з транзитною домінантою завжди буває первинним.

З одного боку, Україна зацікавлена в розвитку транзиту через свою територію, що надасть змогу отримувати компенсації за користування автомобільними, залізничними та водними шляхами України та прибутки від реалізації послуг, з іншого боку – необхідно забезпечити захист економічних інтересів держави. Одна з функцій митної служби України саме в цьому і полягає, мається на увазі фіскальна функція, наповнення бюджету податками на імпорتنі товари і захист національного виробника від недоброякісної конкуренції шляхом унеможливлення заниження цих платежів або несанкціонованої зміни митного режиму транзиту.

Проаналізувавши статистичні дані з транзиту за видами транспорту [5], можна сказати, що кількість транзитних перевезень з року в рік зростає. До 2007 року найбільш швидкими темпами зростала кількість вантажів, що переміщуються автомобільним транспортом (зростання кількості перевезених автотранспортом вантажів 2007 року порівняно з 2006 роком становить 278,5%), у подальшому більш пріоритетними для транзитних перевезень стали річковий транспорт (зростання обсягів перевезень 2008 року порівняно з 2007 становить 199,7%); морський (зростання обсягів перевезень 2010 року порівняно з 2009 становить 192,7%), авіаційний (зростання обсягів перевезень 2011 року порівняно з 2010 становить 177,8%, 2012 року порівняно з 2011 роком становить 106,2%). Зростає також і кількість товарів, що ввозяться на митну територію України різними видами транспорту для вільного використання.

Очевидно, що це досить великі об'єми вантажів, які переміщуються територією України, а тому потрібна специфічна і технологічно відпрацьована процедура постійного моніторингу їх стану, для того щоб митна шкода від їх неправильного використання була мінімальною.

Товари переміщуються з митниці відправлення до митниці призначення шляхом їх перевезення залізничним, автомобільним, повітряним, річковим, морським транспортом під митним контролем [1].

Митниця відправлення дає дозвіл на доставку товарів до митниці призначення за умови відсутності в неї обґрунтованих претензій до пред'явлених для митного контролю документів, товарів і транспортних засобів, що перевозять ці товари.

Порядок здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення розроблено з метою встановлення надійного контролю за переміщенням товарів та інших предметів між митницями України, оперативного реагування у разі виникнення ускладнень чи непередбачених ситуацій під час такого переміщення, підвищення рівня відповідальності осіб, що здійснюють перевезення вантажів, з метою ведення статистичної обробки та аналізу інформації про переміщувані вантажі.

Міністерством фінансів України було розроблено Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень [3]. Цим документом регламентуються дії посадових осіб митних органів, перевізників, декларантів або уповноважених ними осіб під час здійснення контролю за переміщенням товарів та/або транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, між двома митними органами України або в межах зони діяльності одного митного органу юридичними та фізичними особами незалежно від виду транспорту, крім стаціонарних засобів транспортування (трубопроводи та лінії електропередачі) у:

- 1) вантажних відправленнях;
- 2) супроводжуваному багажі;
- 3) несупроводжуваному багажі;

4) ручній поклажі з використанням для митного оформлення документів контролю за переміщенням товарів (ДКПТ) і документів, що використовуються як ДКПТ: попередньої митної декларації, митної декларації, періодичної митної декларації, книжки міжнародного дорожнього перевезення (книжки МДП), залізничної накладної ЦІМ (СІМ), або накладної УМВС (СМГС), або накладної ЦІМ/УМВС (СІМ/СМГС, ЦІМ/СМГС), авіаційної вантажної накладної (Air Waybill) або коносаменту (Bill of Lading). Визначено також митні формальності при здійсненні контролю за виконанням перевізниками зобов'язання щодо доставки товарів до митниці призначення різними видами транспорту, митні формальності під час проведення зміни митниці призначення/відправлення (переадресування) та ін.

Крім того при ввезенні на митну територію України та/або переміщенні територією України прохідним і внутрішнім транзитом товарів за переліком, який затверджується Кабінетом Міністрів України, надання митним органам забезпечення сплати митних платежів є обов'язковим.

Як визначено чинним законодавством [1; 2], спосіб забезпечення сплати митних платежів обирається власником товарів чи уповноваженою ним особою.

Якщо товари переміщуються транзитом митною територією України морським, річковим або повітряним транспортом і під час зберігання залишаються в межах одного пункту пропуску чи зони митного контролю морського (річкового) порту, аеропорту, забезпечення сплати митних платежів не надається.

Способами забезпечення сплати митних платежів є:

- 1) фінансові гарантії;
- 2) гарантування на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року;
- 3) гарантування на умовах Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990 рік) із застосуванням книжки (карнету) А.Т.А.

Юридичні особи, які мають намір виступати гарантом забезпечення особою своїх зобов'язань перед митними органами України зі сплати митних платежів, уповноважуються на це і вносяться до реєстру гарантів.

Фінансова гарантія видається гарантом і надається митним органам особою, відповідальною за сплату митних платежів, або будь-якою іншою особою на користь особи, відповідальної за сплату митних платежів.

Інформаційна взаємодія між гарантами та митними органами здійснюється за допомогою засобів електронного зв'язку шляхом надсилання авторизованих повідомлень в електронній формі, засвідчених електронним цифровим підписом гарантів та/або посадових осіб митних органів, цілодобово, з періодичністю не більше 30 хвилин. При здійсненні інформаційного обміну гарантам надається інформація про статус усіх отриманих фінансових гарантій, а саме про:

- 1) прийняття або відмову у прийнятті, припинення дії виданих гарантами фінансових гарантій;
- 2) реквізити (номер і дата оформлення) митних декларацій або документів контролю за переміщенням товарів, до яких прикріплені фінансові гарантії із зазначенням дати та часу прикріплення;
- 3) дату початку переміщення товарів (та/або початок переміщення кожної партії товару або її частини) із зазначенням номерів транспортних засобів, дати кінцевого строку доставки товарів до митниць призначення, кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД, кількість товарів (в основних та додаткових одиницях виміру), суму митних платежів;
- 4) недостатність фінансових гарантій для оформлення митних декларацій або документів контролю за переміщенням товарів із зазначенням суми нестачі забезпечення сплати митних платежів;
- 5) номер та дату складення акта про настання гарантійного випадку за виданими гарантами фінансовими гарантіями;
- 6) вивільнення фінансових гарантій із зазначенням дати та часу доставки товарів (кожної партії товару або її частини) до митниць призначення та реквізитів (номер і дата оформлення) митних декларацій або документів контролю за переміщенням товарів, за якими відбулося підтвердження виконання зобов'язань, забезпечених фінансовими гарантіями.

У разі невиконання особою зобов'язання зі сплати митних платежів, забезпеченого фінансовою гарантією, наданою у вигляді документа, митний орган із залученням представників гаранта, що видав таку гарантію, з'ясовує обставини невиконання зобов'язання, після чого направляє цьому гарантові вимогу щодо сплати належної суми митних платежів

Фінансова гарантія як забезпечення сплати митних платежів не надається, якщо сума митних платежів, що підлягають сплаті, не перевищує суму, еквівалентну 1000 євро.

Вивільнення (повернення) фінансової гарантії здійснюється не пізніше двох годин після отримання відповідним митним органом підтвердження фактичного виконання зобов'язань, забезпечених гарантією.

Забезпечення сплати митних платежів фінансовою гарантією здійснюється у таких формах:

1) надання фінансової гарантії, виданої гарантом (гарантія, що надається у вигляді документа);

2) внесення коштів на відповідний рахунок або в касу митного органу (грошова застава).

Прикріплення електронної копії фінансової гарантії в паперовому вигляді або фінансової гарантії у вигляді електронного документа до митної декларації або документа контролю за переміщенням товарів здійснюється за допомогою автоматизованої системи митного оформлення.

Завершення оформлення митної декларації або документа контролю за переміщенням товарів є підтвердженням прийняття фінансової гарантії як забезпечення виконання зобов'язань перед митними органами.

Якщо надана гарантія виявляється не достатньою для забезпечення сплати відповідної суми митних платежів, на письмову вимогу митного органу надається додаткова гарантія або виконується заміна раніше наданої гарантії іншою.

Фінансові гарантії надаються на суму митних платежів, нарахованих на товари, які декларуються за однією митною декларацією або заявляються до митного режиму транзиту за одним транспортним документом.

У разі порушення строку перерахування коштів у рахунок сплати митних платежів відповідно до вимоги митного органу гаранти несуть відповідальність (зокрема передбачену Податковим кодексом України) як особи, відповідальні за сплату забезпечених гарантією сум митних платежів. У разі несплати гарантом коштів за фінансовими гарантіями суми таких коштів вважаються податковим боргом гаранта та стягуються у порядку, встановленому законодавством.

До правовідносин, пов'язаних з видачею фінансової гарантії, виконанням гарантом зобов'язань і припиненням фінансової гарантії, застосовуються також положення законодавства України про банки і банківську діяльність та цивільного законодавства України.

В окремих випадках переміщення товарів територією України прохідним транзитом іноземним перевізником або уповноваженою ним особою дозволяється внесення нерезидентом суми грошової застави в іноземній валюті за курсом, установленим Національним банком України на день внесення грошової застави.

При виконанні зобов'язання, забезпеченого грошовою заставою, сплачені кошти підлягають поверненню особі, яка внесла цю заставу, або уповноваженій нею особі не пізніше трьох банківських днів.

Гарантування на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року як захід гарантування доставки товарів (крім алкогольних напоїв та тютюнових виробів), що перебувають під митним контролем, до митного органу призначення застосовується за умови, що товари під час перевезення перетинають митний кордон України, а їх перевезення на всьому маршруті або на його частині здійснюється автомобільним транспортом.

Якщо сума митних платежів перевищує суму гарантії за Конвенцією МДП, застосовуються інші форми забезпечення сплати митних платежів – наприклад, один з видів фінансової гарантії.

Під час перевезення товарів на умовах Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990 рік) застосовується книжка (карнет) А.Т.А. – уніфікований міжнародний митний документ, що використовується як митна декларація для митного оформлення товарів при тимчасовому ввезенні/вивезенні товарів у суміжну країну, а також при переміщенні товарів транзитом через іншу країну для ввезення їх до країни тимчасового ввезення та є гарантійним документом про сплату митних платежів.

Висновки з даного дослідження. У цілому можна констатувати, що всебічна система контролю за переміщенням товарів територією України під митним контролем і гарантування

сплати митних платежів дає можливість мінімізувати ризики недоставки товарів до митниць призначення та забезпечити сплату митних платежів і зборів у повному обсязі.

Перспективи подальших розвідок. Питання щодо вдосконалення митних процедур, особливо митного контролю за переміщенням транзитних товарів, і надалі залишаються актуальними й вимагають подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Митний Кодекс України: затверджено Законом України від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Податковий Кодекс України: затверджено Законом України від 02.12.2012 №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень. Наказ ДМСУ від 09.10.2012 № 1066 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.com.ua>.
4. Кость Бондаренко Транзитное сознание украинцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liveinternet.ru/tags/ТРАНЗИТ/>
5. Зовнішньоекономічна діяльність України в 2012 році: статистичний бюлетень // Звіти Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org.ua>.

УДК 37.01

Н.Д. Шульга

ПРОВІДНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Анотація. На основі аналізу наукових джерел розкрито проблеми, що стоять сьогодні перед національною державною політикою в галузі освіти. Окреслено провідні вектори подальшого її розвитку, які потребують не тільки теоретичного розроблення й обґрунтування, а й насамперед визначення способів їх практичної реалізації.

Ключові слова: державна освітня політика, зміст державної освітньої політики, актори державної освітньої політики, вектор державної політики в галузі освіти.

Shulga N.D. Top vectors of state educational policy of Ukraine.

Annotation. On the basis of analysis of scientific sources problems which stand today before a national public policy of education are exposed. Outlined leading vectors of its subsequent development, which need not only theoretical development and ground, and above all determination of methods of their practical realization.

Key words: a public educational policy, maintenance of public educational policy, actors of public educational policy, vector of development of public policy, is in industry of education.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах сьогодення дедалі очевиднішим як на рівні окремих держав, так і на глобальному рівні усвідомлюється пріоритетне значення освіти для подальшого цивілізаційного розвитку людства. Для України, яка, з одного боку, прямує до громадянського суспільства, правової держави і ринкової економіки, а з іншого – характеризується значними диспропорціями в соціально-економічній сфері, ця проблема набуває особливої значущості. Освіта перетворюється на вагомий інструмент суспільного прогресу, запровадження оптимальних нововведень в економічній та науково-технічній сферах, зумовлюючи становлення освітньої політики як провідної складової загальної політики держави й посилюючи необхідність піднесення відповідальності держави за якість освітніх послуг, захист споживачів від неякісної освіти, агресивного консерватизму і псевдоавангардизму, надмірного безфінансового забезпечення, адміністрування, регресу освітньо-наукового потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та реалізації державної освітньої політики досліджують В. Андрущенко, Л. Ващенко, В. Гальперіна, Д. Дзвінчук, В. Журавський, М. Зубрицька, В. Клепко, В. Кремень, М. Михальченко, Н. Протасова, Л. Паращенко, та ін. Узагальнюючи здобутки українських і зарубіжних учених й аналізуючи стан освітньої галузі України, В. Луговий розкриває принципи національної освітньої політики, основні напрямки реформування національної системи освіти в 1990-х роках.